

Kazimierz Pierzchała¹

WYMIAR OSOBOWY W RESOCJALIZACJI SKAZANYCH

*Nie ma ludzi z natury złych,
Nikt nie rodzi się przestępcą.
(Pierzchała, 2013a., s. 305)*

Wstęp

Resocjalizacja dotyczy prewencji indywidualnej realizowanej za pomocą przeróżnych metod. Doprowadza (daje możliwość) równowagi zachowań pomiędzy jednostkami dostosowanymi i nieprzystosowanymi społecznie, uniemożliwiając destrukcję człowieka, jaką może wywołać długi pobyt w instytucji zamkniętej. Resocjalizacja stanowi nadzieję, że obowiązujący system wymiaru sprawiedliwości nie jest jedynie bezdusznym narzędziem skierowanym w społecznie nieprzystosowane jednostki, ale potrafi też budować w tych osobach odpowiednią hierarchię wartości i norm. Naukowcy, praktycy, politycy zadają sobie pytania: czy proces ten jest skuteczny, czy daje pozytywne rezultaty, czy jego zasady oraz etapy prowadzą do „wyleczenia” jednostki społecznie nieprzystosowanej?

Aby wprowadzić w problematykę resocjalizacji skazanych, pozwolę sobie przytoczyć kilka definicji, które ściśle wiążą się z tym tematem.

„Resocjalizacja to nauka i praktyka społeczna, określająca zakres działań wychowawczych, opiekuńczych i terapeutycznych. Jest to proces zmierzający do wykształcenia u osób niedostosowanych społecznie zmian

¹ Ks. dr hab. Kazimierz Pierzchała, prof. KUL; <https://orcid.org/0000-0001-9972-943X>; doktor habilitowany w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika, specjalność pedagogika resocjalizacyjna; afiliacja: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki; obszar zainteresowań: pedagogika, psychologia, teologia; email: kazimierz.pierzchala@kul.pl, zam. Warszawa.

w obszarze samoświadomości, samowychowania, samopotwierdzenia i samorefleksyjności” (Pierzchała, 2017, s. 95).

„**Destygmatyzacja** jest to proces reakcji społecznej przywracający osoby niedostosowane społecznie lub odznaczające się aktywnością kryminalną do pozytywnych grup społecznych. Inkluzyjne zmiany wspólnotowe odbywają się przez zmianę motywacji, myślenia, percepcji, wrażliwości i uczuć w stosunku do osób dotychczas wykluczanych społecznie” (Pierzchała, 2018, s. 479).

„**Personalizm** – 1. filoz. «koncepty filozoficzne przyjmujące za punkt wyjścia problematykę osobowości ludzkiej pojmowanej jako byt natury duchowej, obdarzony świadomością i wolą, twórczy, wolny i odpowiedzialny moralnie; od XIX w. samodzielny kierunek w filozofii»; 2. psych. «kierunek psychologiczny, według którego różne funkcje psychiczne są ściśle ze sobą związane i nie można rozpatrywać ich w oderwaniu od całości kształtu osobowości»” (Bańko, 2014).

Personalizm stawia w centrum uwagi człowieka, jego godność i prawo do wolności; nadaje problemowi wychowania charakter osobisty; jest to filozofia sprzeciwiania się instrumentalizacji osoby ludzkiej, natomiast **probacja** to środek resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo. Personalizacja w procesie resocjalizacji rozumiana jest jako rozwój człowieka – osoby.

Jaco S. Botes – amerykański ekspert prawa jest zdania, że „Probacja może być uważana za inwestycję w ludzkość. Zachęca, zamiast przynosić rozgoryczenie. Buduje, a nie degraduje. Jest inwestycją w ochronę społeczeństwa” (Bałandynowicz, 2015, s. 60).

Andrzej Bałandynowicz (twórca nowoczesnej filozofii karania z udziałem społeczeństwa i systemu probacji z wykorzystaniem kar wolnościowych) definiuje probację w sposób następujący: „**Probacja** jako środek resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo bazuje na teorii, że najlepszym sposobem osiągnięcia celu, jakim jest resocjalizacja, jest organizowanie sankcji kryminalnych w społeczeństwie w przypadkach, gdy jest to uzasadnione funkcjami kary. Zakłada się, że dana osoba nauczy się z powodzeniem żyć w społeczeństwie, a nie w sztucznym i oderwanym środowisku, jakim jest instytucja więzienna. Probacja jako środek resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo, w połączeniu z sensownym zaangażowaniem społecznym, zapewnia wymagane oddziaływanie społeczne, ekonomiczne oraz osobowościowe” (Bałandynowicz, 2015, s. 59–60).

Zasadniczym i najbardziej czytelnym **celem resocjalizacji**, określanym w literaturze jako cel minimum, jest powstrzymanie przestępców od popełniania czynów karalnych oraz wyeliminowanie u nich szkodliwych

społecznie zachowań dewiacyjnych, przez ukierunkowanie tychże przestępców na zmianę pożądaną społecznie, ze wzbudzeniem w nich motywacji do procesu przemiany samego siebie (Pytko, 2009).

Przedmiot artykułu dotyczy aktualnego i ważkiego społecznie zagadnienia, ściśle powiązanego z naukowymi zainteresowaniami autora – pedagogiką resocjalizacyjną. **Celem artykułu** jest zarys analityczno-syntetyczny problematyki resocjalizacji skazanych, w kontekście założeń personalizmu. Artykuł wskazuje, że resocjalizację nie należy traktować wyłącznie w kategoriach instrumentalnych tj. jej efektywności. Resocjalizacja niesie za sobą idee humanitarnego i godnego traktowania skazanych. Rezygnacja z idei resocjalizacji oznaczałaby uprzedmiotowienie skazanych i uniemożliwienie im ich aktywnego udziału w procesie własnej zmiany.

Metodologią zastosowaną przy pisaniu przedmiotowej publikacji jest przeprowadzenie krytycznej analizy literatury, analizy własnego dorobku naukowego, przepisów prawa i innych dokumentów oraz dostępnych zasobów internetowych.

1. Idea resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo – personalizm resocjalizacji przez probację

Koniecznością antropologiczną w resocjalizacji skazanych staje się poprawne, prawidłowe osadzenie wciąż niezidentyfikowanego człowieka, jego ważności i dobra społecznego. Pojawiają się różne pomysły, w tym budowania nowych tożsamości podmiotu.

Przestępstwem – teoretycznie i praktycznie – uznaje się czyn zabroniony, będący przejawem postępowania dewiacyjnego, dotyczący wolne społeczeństwo, czyn społecznie szkodliwy lub społecznie niebezpieczny, zdefiniowany i zagrożony karą na mocy prawa karnego. W tym kontekście przestępstwo (czyn zabroniony) na przestrzeni czasu ewoluowało ulegając licznym zmianom. Do dnia dzisiejszego trwa niekończący się dyskurs (naukowy, polityczny, społeczny) na temat środków, jakie powinno przedsięwziąć społeczeństwo dla zapobieżenia antyspołecznym zachowaniom. Spór ten ciągle jest nierozstrzygnięty. Społeczeństwo może nie czuć się bezpieczne, zarówno z powodu czynów bezprawnych ze strony innych ludzi, ale i też z powodu bezradności prawa. Na przestrzeni wieków różnie obchodzono się ze sprawcami przestępstw, do nieludzkich i brutalnych sposobów włącznie. Dostępna jest literatura przedmiotu, która pozwala poznać idee związane z przestępczością, a także metody używane w celu

jej powstrzymania. Andrzej Bałandynowicz jest zdania, że „(...) karanie przestępców było szczególną mieszaniną zemsty, fizycznego powstrzymania oraz krępowania, a także reformowania” (Bałandynowicz, 2015, s. 56). W przeszłości znane formy kar nakładane na przestępców posiadały zadanie eliminacji jednostki (jego powstrzymanie). Przeważnie uciekano się do metod wygnania oraz banicji. Przejście od barbarzyńskich metod karania do prewencyjnych (więzienie) zapoczątkował w XIX w. Beccaria i Bentham. W tym czasie zapoczątkowano realizację programów, posiadających za cel resocjalizację przestępców w więzieniach, w oparciu o autonomię i godność skazanego, z zachowaniem praw osób uwięzionych (Bałandynowicz, 2011, s. 33; 2015, s. 57).

Pod koniec XIX w. nowe pojmowanie resocjalizacji zmieniło pojęcia przestępczości i kryminologii. Obecność czynów niezgodnych z prawem uznawano za oznakę porażki społeczeństwa, a także samego sprawcy, natomiast resocjalizację widziano jako próbę nawiązania łączności przestępcy ze społeczeństwem, więzi społecznej, odtwarzania więzi rodzinnych, pozyskiwania wykształcenia i zatrudnienia. Uznawano, że posunięcia takie powinny obejmować nie tylko przemianę przestępcy, ale także zmianę całego społeczeństwa i funkcjonujących w nim instytucji. Od tego momentu główny nacisk pokładano na jak najszersze wykorzystanie resocjalizacji z udziałem społeczeństwa, a programy resocjalizacyjne w oparciu o społeczeństwo stanowiły alternatywę dla programów instytucjonalnych.

Resocjalizacja w oparciu o społeczeństwo – jest to zatem – całość działań opiekuńczych, wychowawczych i terapeutycznych, które zachodzą w społeczeństwie, mających na celu przyniesienie pomocy sprawcy przestępstwa w powrocie na drogę przestrzegania prawa. Według Andrzeja Bałandynowicza „Program resocjalizacji w oparciu o społeczeństwo jest tym, co wpływa na więzi pomiędzy sprawcą a społecznością lokalną, tj. prawdziwym zaangażowaniem przestępcy w powiązania lokalne, które wytwarzają dobra i usługi wymagane przez tę społeczność. Obejmują one edukację, zatrudnienie, rekreację, działania socjalne i praktyki religijne” (Bałandynowicz, 2015, s. 57–58).

Jednym z najwcześniejszych środków zwalniania więźniów przed zakończeniem wyroku były przepustki do pracy. Inną formę stanowiły urlopy (np. z tytułu śmierci członka rodziny). Obecnie środek ten wykorzystywany jest znacznie częściej, tak aby powrót na wolność był procesem stopniowym (urlopy, wakacje), ponieważ nagłe zwolnienie więźnia po długim okresie kary powoduje u niego szok kulturowy i w konsekwencji człowiek taki jest praktycznie zupełnie niezdolny do resocjalizacji.

Andrzej Bałandynowicz za Tennerbaumem przedstawił znaczenie probacji, podając że: „Probacja pomaga uniknąć druzgocącego wpływu na osobowość ludzką, która jest często wynikiem uwięzienia. Probacja pozwala zachować osobowość w jej dawnych ramach: nie powoduje nagłych i gwałtownych zmian nawyków, nie niszczy więzi rodzinnych, kontaktów z przyjaciółmi i ekonomicznej niezależności. Pozwala zachować te wszystkie dotychczasowe nawyki, które były dobre, każdy kontakt, zainteresowanie, emocje. Automatycznie wchodzi do gry przyzwyczajenia, które mogą być użyte do zachowania związków ze społeczeństwem w oczekiwanych normach i stają się ważnym czynnikiem umożliwiającym wyprowadzenie danej osoby na dobrą drogę. Przestępstwa, za które została aresztowana, nie są dramatyzowane i nie używa się ich jako powodu do zakłócania rytmu jej życia” (Shaw, MacKenzie, 1992, s. 91).

Obecnie jedna z koncepcji karania zakłada, że właściwym rozwiązaniem w tej kwestii jest resocjalizowanie sprawców przestępstw przy zastosowaniu kar wolnościowych. Innymi słowy, pożądaną staje się, aby wobec tych, którzy wymagają resocjalizacji, nie stosować jedynie kar pozbawienia wolności.

Cytowany wcześniej Andrzej Bałandynowicz jest zdania, że „powstająca na skutek izolacji przestrzennej suma przykrych doznań i negatywnych bodźców oraz procesów zaraźliwości grupy w dużej mierze prowadzi osoby skazywane na pobyt w więzieniu do niekorzystnej sytuacji z punktu widzenia wewnętrznego rozwoju osobowego i depersonalizacji struktur osobowościowych, a zwłaszcza samooceny i samoświadomości społecznej. Rozmiar odczuwanych dolegliwości i psychicznego cierpienia zależy od intensywności bodźców je wywołujących i od poziomu zasobów wewnętrznych jednostki poddanej represji. Resocjalizacja penitencjarna może być skutecznym procesem wyłącznie w następstwie doprowadzenia systemu więzień do stanu społecznej deizolacji. Może się on odbywać przez komórkowy proces minimalizowania izolacji wewnętrznej oraz integrowania instytucji izolujących poza więzienną strukturą społeczną. Integracja powinna się odbywać przez uczestnictwo osób niezwiązanych profesjonalnie z więziennictwem w strukturach instytucji penitencjarnych oraz wprowadzanie więźniów w istniejące pozapenitencjarne struktury społeczne” (Bałandynowicz, 2015, s. 16).

Diagnoza (w odniesieniu do osób dozorowanych – określenie typu osobowości jednostki w kategoriach psychomedycznych) stanowi stały element weryfikacji skuteczności metod i środków postępowania wychowawczego. Kroczy ona przez cały czas procesu probacji za przypadkiem,

bowiem nigdy nie da się do końca poznać istoty tak skomplikowanej jak osoba ludzka oraz przewidzieć wszystkich czynników interweniujących, a ponadto życie społeczne podlega nieustannym zmianom (Bałandynowicz, 2015, s. 489–490).

2. Personalizm w kontekście wychowania

W myśl *Słownika filozoficznego* personalizm to „dowolny z szerokiej gamy poglądów podkreślających prymat osób (w znaczeniu nietechnicznym), ludzkich czy boskich, we wszechświecie” (Lacey, 1999, s. 208). Centralnym podmiotem personalizmu od zawsze była osoba (gr. πρόσωπον [prosopon], łac. persona) (Kobierzycki, 2001, s. 245).

Za twórcę personalizmu we współczesnej filozofii uznaje się Emmanuela Mouniera (1905–1950). Sam personalizm posiada wiele odmian i nurtów, ze wzajemną cechą zainteresowania sprawami wychowania, o pedagogicznym charakterze, często nazywany **pedagogią personalistyczną**. „Postuluje [on – przyp. K.P.] źródłowe (ejdetyczne) ujęcie pedagogiki, która powinna kształtować swoją tożsamość nie tyle na podstawie przesłanek ideologicznych czy metodycznych, ile przede wszystkim wychodząc od zrozumienia bytu ludzkiego jako takiego. Podstawowym wyznacznikiem personalizmu jest twierdzenie, że **człowiek** – zanim zostaną mu przypisane jakieś nazwy, cechy bądź właściwości – **jest osobą**. Bycie osobą, stanowiące fakt pierwotny i nieredukowalny, ma charakter etyczny – do pojęcia „osoby” przynależą bowiem wolność, szacunek, równość, tolerancja, ale także i odpowiedzialność” (*Pedagogika personalistyczna*, 2018a).

W pracy resocjalizacyjnej relacje interpersonalne przede wszystkim przebiegają „twarzą w twarz”, posiadając charakter **spotkania nauczyciela (mistrza) i ucznia**, którym na starcie należy się porównywalna godność etyczna. Spotkanie to dokonuje się w określonej rzeczywistości, stąd też **zadaniem pedagogii personalistycznej** jest pokazanie zasadniczego sensu wychowania, jakim jest spotkanie dwóch osób, w określonych warunkowaniach historycznych, społecznych, politycznych i kulturowych. Pedagogia personalistyczna w analizie sytuacji spotkania ściśle nawiązuje do dorobku pedagogiki dialogu. Doskonały dialog jest wtedy, gdy odbiorca uzyskuje taki sam obraz komunikatu, jaki został utworzony w umyśle nadawcy. Jednak, aby to nastąpiło, osoby biorące w nim udział są zobowiązane pracować nad swoimi umiejętnościami, co jest ważne w każdej relacji

interpersonalnej. W polskiej pedagogice prekursorami kultury myślenia personalistycznego i dialogicznego upowszechnienia są: Franciszek Adamski (główną problematyką jego pracy naukowo-badawczej jest socjologia rodziny i wychowania oraz przemiany w kulturze religijnej polskiego społeczeństwa w zakresie społecznego nauczania Kościoła) i Janusz Tarnowski (prekursor pedagogiki chrześcijańskiej w Polsce, twórca pedagogiki personalno-egzystencjalnej) (*Pedagogika personalistyczna*, 2018a).

Andrzej Miś jest zdania, że współcześnie „za personalizm uważa się każdą doktrynę filozoficzną, która uznaje człowieka za byt niedający się zredukować do układu zależności fizycznych, biologicznych, ekonomicznych, kulturowych czy historycznych, lecz przyznaje mu zdolność wykraczania poza wszelkie ogólne struktury. Ta władza właśnie decyduje o tym, że człowiek jest osobą [...], mającą możliwość autonomicznego i wolnego decydowania” (Miś, 2006, s. 173).

Personalizm w swej historii pozostawał w koncentracji naukowej i praktycznej wielu pedagogów i dydaktyków, stając się przyczyną do wielu naukowych opracowań, odnoszących się do koncepcji szkoły, wychowania czy też samej dydaktyki. W związku z powyższym personalizm posiada także powiązanie czysto pedagogiczne, z tytułu pojmowania pojęcia „osoba”, którą często ujmuje się w sposób charakterystyczny dla tradycji chrześcijańskiej, a z którą także często bywa identyfikowany w istocie akcentowania wartości oraz godności osoby ludzkiej.

Naukowcy we współczesnych czasach personalizmem definiują:

- doktrynę podkreślającą autonomiczną wartość człowieka, jako osoby, wnioskując dla niej całkowitą afirmację (zgoda na coś, uznanie pozytywnej wartości czegoś, aprobatę);
- programy działań korzystne rozwojowi osoby ludzkiej, uzależniające wartości ekonomiczno-techniczne od wartości osobowo-duchowych (*Pedagogika personalistyczna*, 2018b).

Personalizm w zasadniczych elementach jest konceptem spójnym z chrześcijańską wizją człowieka (personalizm chrześcijański), która jednocześnie odnosi się do „osoby”. W wierze chrześcijańskiej człowiek jest osobą wyjątkową, po prostu tylko dlatego, że jest, a nie że powstał w wyniku jakiejś skomplikowanej ewolucji (Mascall, 1962).

W myśl Katechizmu Kościoła Katolickiego (251) „Dla sformułowania dogmatu Trójcy Świętej Kościół musiał rozwinąć własną terminologię za pomocą pojęć filozoficznych: „substancja”, „osoba” lub „hipostaza”, „relacja” itd. Czyniąc to, nie podporządkował wiary mądrości ludzkiej, ale nadał nowy, niezwykły sens tym pojęciom, przeznaczonym odtąd także

do oznaczania niewypowiedzianej tajemnicy, która »nieskończenie przekracza to, co my po ludzku możemy pojąć« (Paweł VI, 1968, 2)”.

Zdaniem Mieczysława Gogacza „problematyka »osoby« rozwinęła się wraz z chrześcijaństwem. Rozumienie człowieka skomplikowała bowiem osoba Chrystusa, który według Objawienia chrześcijańskiego jest Bogiem i zarazem człowiekiem” (Gogacz, 1974, s. 15). Według Janusza Tarnowskiego akurat to życie Chrystusa jest fundamentem dla zasad personalizmu (Tarnowski, 1982). Podobnego zdania jest Joseph Ratzinger twierdząc, że *Biblia* stanowi podstawę ludzkiej godności i praw człowieka. Taki sposób myślenia zdaniem Ratzingera, należy do spuścizny humanizmu i jest całkowicie odmiennym sposobem traktowania człowieka, niżli w tradycji filozofii greckiej, w której ludzi kwalifikowano jako rozumne zwierzęta (Ratzinger, 1993, 75). Natomiast dla Józefa Tischnera podstawowym twierdzeniem chrześcijańskiego personalizmu jest gwarancja, że człowiek jest osobą, istotą wolną, będącą właścicielem zindywidualizowanej i niepowtarzalnej natury (Tischner 1966; *Pedagogika personalistyczna*, 2018b).

3. Personalizacja skazanych w procesie resocjalizacji

Personalizm, jako kierunek filozoficzny inspirowany człowiekiem w sposób podmiotowy, uprawomocniając jego godność i prawo samostanowienia o sobie. Personalizm sprzeciwia się instrumentalizacji jednostki. Podkreśla on duchowy wymiar człowieczeństwa. Informuje o najważniejszych atrybutach człowieka, którymi są: rozumność, wolność oraz wycucie na wyższe wartości.

Paradoksalnie **podstawową wartością resocjalizacji jest – wolność jednostki** (Czapów, 1978). Stanowi ona w życiu każdego człowieka wartość finalną, autoteliczną (będącą celem samym w sobie), a równocześnie będącą środkiem realizacji dostępnych wartości i dóbr w realizacji codziennych potrzeb jednostki. Andrzej Bałandynowicz w swych rozważaniach jest zdania, że „(...) **wolność** jest jedną z naczelných kategorii aksjologicznych, do której zmierza każdy człowiek i która zakresem znaczeniowym obejmuje zarówno elementy przedmiotowe, jak i przeżywane stany psychiczne” (Bałandynowicz, 2015, s. 16).

Personalizacja w procesie resocjalizacji kojarzona jest w kontekście powtórnej socjalizacji człowieka. Jan Paweł II nazywa tego typu działania naprawcze (wychowawcze) „**procesem stawania się człowiekiem**” („(...) między innymi przez pracę, a owo stawanie się człowiekiem oznacza

właśnie istotny cel całego procesu wychowania (...)” (Jan Paweł II, 1981, 10; 2005, s. 34) Człowiek z natury jest istotą niedoskonałą, niewykończoną i niespełnioną. W procesie stawania się człowiekiem ważną rolę odgrywa wychowanie, które zajmuje się nim ze względu na wyjątkowe miejsce, jakie zajmuje w świecie i w całej hierarchii bytów. Proces ten zakłada dynamiczność podmiotu, cel, sposób dochodzenia do tego celu, transcendencję należącą do istoty człowieczeństwa (Adamski, 1993). Personalizacja podkreśla konieczność obecności w życiu społecznym norm solidarności, życzliwości i miłości. Kontynuując wypowiedź Jana Pawła II, nauczyciel wobec wychowanka (skazanego) pełni rolę służebną, a samo wychowanie personalistyczne w kontekście procesu resocjalizacji przywraca skazanym wiarę w możliwość ponownego powrotu do społeczeństwa (Iwański, 2015, s. 128–129). Celem tegoż działania jest dążenie do uzyskania moralno-wewnętrznej wolności człowieka, która pozwala jednostce na postawę niezależności wobec różnych form presji zewnętrznej, jak też wewnętrzno-witalnej. Tylko osoba, która posiada wewnętrzną wolność, panuje nad sobą i o sobie stanowi, a ponadto odporna jest na wszelkiego rodzaju wpływy zewnętrzne.

Jan Paweł II opisał model więzienia reintegracyjnego, prospołecznego, gościnnego na kontakty skazanego z rodziną i środowiskiem, dokąd powróci po odbyciu kary pozbawienia wolności. Papież powiedział, że „kara (...) nie może być jedynie formą odpłaty ani tym bardziej przybierać kształtu społecznego odwetu czy zinstytucjonalizowanej zemsty. Kara i więzienie mają sens wówczas, gdy potwierdzając zasady sprawiedliwości i zapobiegając przestępczości służą zarazem odnowie człowieka, dając tym, którzy popełnili błąd, możliwość zastanowienia się i odmiany życia, aby mogli włączyć się na nowo w życie społeczeństwa jako jego pełnoprawni członkowie” (Jan Paweł II, 2000, 6).

Należy pamiętać, że papieskie nauczanie wypełnione jest troską o każdego człowieka i przekonaniu, że nawet wówczas, gdy popełni on czyn prawnie zabroniony nie traci ludzkiej godności (Machinek, 2014). Swoją postawą, daje odczuć każdemu, że nie wolno **stygmatyzować** (Pierzchała, 2016) tych, którzy dopuścili się wcześniej przestępstw. Jan Paweł II w trakcie pobytu w plockim więzieniu podkreślił w swoim wystąpieniu: „(...) Jesteście skazani, to prawda, ale nie potępieni. (...) Tylko wówczas, kiedy system penitencjarny opiera się na elementarnej prawdzie dynamizmu osoby ludzkiej, więzienie daje człowiekowi uwięzionemu realną szansę pełnego powrotu do społeczeństwa. Jeśli zaś w systemie wymierzania kary zabraknie podstawowego szacunku dla ludzkiej godności więźniów,

więzienia przemieniają się w szkoły nowych przestępców oraz w miejsca, w których pogłębia się wyobcowanie, a nawet nienawiść do społeczeństwa” (Jan Paweł II, 1991, s. 237).

Wychowanie, oparte na personalistycznym traktowaniu człowieka, prowadzi do samowychowania, które jest integralną częścią oddziaływania wychowawczego. Samowychowanie jest to zespół wewnętrznych i zewnętrznych czynności, podejmowanych przez osobę w celu pozytywnej zmiany samego siebie i jest ono w pełni kategorią pedagogiczną. Samowychowanie wywodzi się z wychowania i wskazuje kierunek oraz wyznacza drogę, po której winny przebiegać autonomiczne zabiegi resocjalizowanego (Sowiński, 2016, s. 1026–1031). Według Mariana Nowaka „**Wychowanie** w tradycji uprawiania pedagogiki jest jednym z podstawowych pojęć (...). Chociaż każdy człowiek uważa, że z własnego doświadczenia wie, co to jest wychowanie, jednak w aspekcie kategorii pojęcia jest ono wieloznaczne i różnie używane. Nawet wśród pedagogów ma ono różne ujęcia i definicje”. Według Janusza Tarnowskiego „[w]ychowanie to całokształt sposobów i procesów pomagających istocie ludzkiej, zwłaszcza przez interakcję, **urzeczywistniać i rozwijać swoje człowieczeństwo**” (Nowak 2007, s. 839–849; por. Maj, 2016, s. 1368–1380).

Cechą charakterystyczną personalistycznej koncepcji pedagogiki jest integralne ujęcie wychowania (w tym i resocjalizacji), uwzględniające wieloaspektowe powiązanie jednostki ze światem przyrody, kultury, społeczeństwa. Jej podstawowym wymiarem jest wychowanie z „uwzględnieniem wymiaru bytowego, poznawczego, psychologicznego, aksjologicznego, etycznego, a nade wszystko egzystencjalnego” (Nowak, 1999, s. 269). W tym kontekście „autonomiczne działanie wychowawcze polega na wspieraniu (...) [drugiego człowieka – przyp. KP] we wzrastaniu w człowieczeństwie (w *humanitas*) i w działaniu na rzecz pobudzania do osobowego sposobu życia, a więc wzbudzenia osoby (...)” (Nowak, 1999, s. 271), na wprowadzeniu w życie i przygotowanie do wolnego i odpowiedzialnego zachowania. Tak ujmowana rzeczywistość resocjalizowanego wiąże się z koncepcją człowieka, a odpowiedź na pytanie: **»kim jest człowiek?«** generuje wizję wychowania (Maj, 2016, s. 1374–1375).

Resocjalizacja to budowanie w skazanym tożsamości osobowej i społecznej, wspartej na „**antropologii optymistycznej, wyrażającej wiarę w dobro natury ludzkiej** – częstokroć głęboko uśpionej na skutek drastycznych zaniedbań wychowawczych w przebiegu dotychczasowych etapów rozwoju. Dla Bogdana Suchodolskiego, patrząc z punktu widzenia ujęcia aksjologii resocjalizacji, nie jest najważniejsze »kim jest człowiek?«,

ale »**kim może się stać?**« (Suchodolski, 1967, s. 31), zaakcentowanie autokreatywnego wymiaru ludzkiej egzystencji oraz ukazanie zdolności człowieka (także tego, który wkroczył na drogę przestępstwa) do kształtowania samego siebie” (Jaworska, 2012).

Człowiek (z gr. *prosopon*, łac. *persona*) – osoba jest podstawową kategorią personalizmu, a zarazem pedagogiki personalistycznej. Pełnia człowieczeństwa, będąca nadrzędnym celem resocjalizacji, domaga się pomocy wychowawczej oraz aktywności własnej resocjalizowanego. Wychowanie ku wartościom określa godność człowieka [„w człowieku wartość stała się osobą” (Tischner, 1984, s. 90)] oraz wolność (Maj, 2016, s. 1374–1376). Powtórzę, że paradoksalnie podstawową wartością resocjalizacji jest – wolność jednostki (Czapów, 1978).

Działalność wychowawcza nie może, ze względu na istotę religii, pomijać znaczenia religii i religijności resocjalizowanego, jako pospolitego (powszechnego) zjawiska. Religia w wychowaniu uwzględnia wartości absolutne i nadaje rozstrzygający porządek systemowi wartości. Pomaga „wyostrzyć” ogólną wizję świata resocjalizowanego oraz porządkuje jej światopogląd (szerzej: Maj, 2016, s. 1376–1378).

Koncepcja wychowania personalistycznego w nauczaniu Jana Pawła II zasługuje na szczególną uwagę. Jej podstawą jest prawda o człowieku, odwołująca się do chrześcijańskiej koncepcji świata i osoby, respektująca jej godność, wolność i suwerenność. Papież w skazanych widział przede wszystkim ludzi, którzy posiadają szansę przemiany i porzucenia zła. „Personalizm myśli Karola Wojtyły uwidacznia się w sposób szczególny w sformułowaniu przez niego normy personalistycznej, uczynił to zarówno od strony pozytywnej, jak i negatywnej: Osoba jest takim dobrem, że właściwe i pełnowartościowe odniesienie do niej stanowi tylko miłość (Wojtyła, 1982, 42; por. Pierzchała, 2013b). Negatywne, niegodne odniesienie do drugiego człowieka to takie, które instrumentalizuje drugiego człowieka, wykorzystuje go do swoich celów” (Czekalski, 2008, s. 186–187).

Według Karola Wojtyły osoba ludzka (szerzej: Wierzbicki, 2016, s. 696–697) posiada wewnętrzny organ – sumienie, które rozpoznaje prawdę, informuje i odwołuje się do jego człowieczeństwa. Spełnienie się, rozwój osoby i jej wychowanie moralne, zależą właśnie od wierności temuż sumieniu. Resocjalizacja jednostki musi zatem mieć wzgląd na prawdę o osobie ludzkiej, a u podstaw jego nie mogą znajdować się koncepcje redukujące człowieka (np. funkcjonalistyczne, pragmatyczne). Podstawą wychowania Karola Wojtyły jest zatem, integralny obraz człowieka. Innym ważnym rysem antropologii Karola Wojtyły jest społeczna natura

człowieka. Każdy człowiek żyje w kontakcie z drugim człowiekiem, czy wspólną ludzką (rodzina, naród, Kościół itp.). Wychowanie (resocjalizacja) akceptujące intersubiektywność człowieka (dostępną więcej niż jednemu poznającemu, dające się przekazać innym) winno zmierzać ku stworzeniu postaw autentycznych, takich jak: asertywność, sprzeciw, solidarność, postawa dialogu (Czekalski, 2008, s. 187).

Ogólnym celem wychowania (resocjalizacji) według Jana Pawła II jest urzeczywistnienie osoby w wymiarze indywidualnym i społecznym oraz jej dojrzałości (ludzkiej, chrześcijańskiej). Jan Paweł II wskazuje na efekty wychowania (resocjalizacji), które winny być wyrażeniem szacunku dla człowieka i jego praw, poczucia więzi i przynależności do swojego narodu, postawa patriotyczna, postawa uczciwości wobec innych, aktywne uczestnictwo w życiu politycznym, społecznym, gospodarczym i kulturalnym, przekonanie o własnej wolności, dążenie do prawdy, sprawiedliwości, zdolność do dialogu i współpracy, zdolność przeciwdziałania przemocy itp.

Według Sławomira Sobczaka „(...) **uruchomienie procesu resocjalizacji** nie będzie dotyczyło istoty człowieka, lecz jego natury, która jest rozumiana jako istota wzbogacona skutkami oddziałującej na nią rzeczywistości, czyli drugiego człowieka, kultury, przyrody, układów i uwarunkowań psychosomatycznych, społecznych i prawnych. Natura człowieka się tworzy, funkcjonuje, działa, tylko naturę człowieka w realizmie można resocjalizować na poziomie tożsamości celowej, wykorzystując wiedzę płynącą z socjologii i psychologii do tworzenia procesu oddziaływań. W tym momencie w prakseologii może dojść do konsensusu pomiędzy aktualnymi teoriami w resocjalizacji, a realistyczną antropologią, przy zastrzeżeniu, że proces ten będzie dotyczył kształtowania natury człowieka, a nie jego istoty. **W prakseologii resocjalizacyjnej chodzi o pomoc człowiekowi, a nie o teorie na jego temat** (Sobczak, 2010, s. 79).

Podsumowując, należy wyartykułować fakt, że Jan Paweł II ujmuje wychowanie (resocjalizację) jako „zrodzenie, wzbudzanie osoby ludzkiej w człowieku”, ukierunkowanej na jego cel ostateczny. Resocjalizacja skazanego nie bierze pod uwagę kultury materialistycznej, w której wygrywa prymat „mieć” nad „być”. Resocjalizacja powinna zawsze odbywać się w stosownej atmosferze aksjologicznej. W tym względzie Jan Paweł II postuluje życie w miłości, jako lekarstwo na współczesne, materialistyczne, utylitarystyczne trendy kulturowe. Resocjalizacja skazanego posiadać powinna także wymiar religijny, stosunek do Boga, który w życiu jednostki występuje także jako pedagog. Pedagogia Jana Pawła II, posiadając personalistyczne podstawy antropologiczne, używa następujących zasad:

teologicznej – wierność Bogu i człowiekowi, psychologicznej – dyferencja i integracja, pedagogicznej – interakcja i komunikacja, dydaktycznej – koncentracja i korelacja (Czekalski, 2008, s. 189).

4. Resocjalizacja – „za” czy „przeciw”?

Na koniec kilka słów o złożoności aspektów resocjalizacji w warunkach zakładu karnego. Niestety oprócz pozytywów istnieją negatywy, a te drugie wynikają głównie z następstw izolacji penitencjarnej, dotyczących skazanego, w postaci silnej **deprywacji potrzeb** (prowadzących do powstawania nieformalnych organizacji skazanych. Członkostwo w takiej organizacji zapewnia zaspokojenie podstawowych potrzeb bezpieczeństwa, więzi i uznania, a więc tych, których brak szczególnie dotkliwie odczuwają wszyscy skazani. Forma integracji skazanych oparta jest na prawach odwróconego dekalogu, uwarunkowanych kultem przemocy, chamstwa i cwaniactwa oraz bezwzględnej solidarności, rygoryzmie, brutalności) (Musioł, 2013, s. 159), **destrukcji osobowości** (Pierzchała, 2006; Pierzchała, 2015) oraz zjawiska **prizonizacji** (zmuszenie więźniów do przyjęcia zwyczajów i zachowań właściwych dla warunków zakładu penitencjarnego, dalekich od norm kulturowych „zdrowego” społeczeństwa) (Toroń-Fórmanek, 2016, s. 87–103; Bałandynowicz, 2015, s. 187 i in.). Zakład karny rodzi sztuczne warunki życia dla uczestniczących w nim osób. Długotrwała izolacja penitencjarna pociąga za sobą całe mnóstwo pejoratywnych konsekwencji. Następstwem uwięzienia stają się procesy: **stygmatyzacji, standaryzacji, degradacji oraz depersonalizacji więźniów**, które szkodzą procesowi resocjalizacji, często prowadząc do trwałych zmian w osobowości skazanych i skrajnej zmiany oceny samego siebie (spadek poczucia własnej wartości i identyfikacja ze środowiskiem przestępczym). Niestety pobyt jednostki w warunkach więziennych często nie tylko nie przyczynia się do rozwoju i uspołeczniania izolowanych osób, lecz także w wielu przypadkach jeszcze pogłębia deformację osobowości (Pierzchała, 2016).

Konkluzje końcowe

Resocjalizacja skazanego zasadniczo ma na celu doprowadzenie do prawidłowego stanu przystosowania społecznego człowieka (osoby), który wcześniej naruszył obowiązujące prawo i normy moralne. Opiera się ona

na aksjologii i etyce, albowiem nie można polepszać ludzkich postaw i zachowań, nie przekazując należytego systemu wartości i zasad moralnych, czynnych w życiu społecznym. Proces resocjalizacji dokonuje się wobec określonego człowieka i zmusza do indywidualizacji oraz podmiotowości (Iwański, 2017, s. 127).

Resocjalizacja z założenia powinna pomóc jednostce w rozpoznaniu jego indywidualnej natury. Powinna przebudować za zgodą skazanego to, co prowadzi ją w nieprawidłową stronę, kierując się jego dobrem, która nie powinna być podporządkowywana jedynie tzw. „dobru społecznemu”. Pierwszoplanowym dobrem, którym zajmuje się personalizm jest godność człowieka (od strony ontologicznej), jako jakość niezbywalna i niepowtarzalna. Ponadto istnieje godność osobowościowa, która jest godnością nabytą i wynikającą z pracy człowieka, który funkcjonując i realizując spełnia się jako osoba, z wielokrotniejąc swoje wewnętrzne predyspozycje. Dla czego w procesie resocjalizacji nie dopuścić wielości rozwiązań, pilnując tylko warunków brzegowych lub nieprzekraczalnych granic elastyczności (Sobczak, 2008; Sobczak, 2010, s. 82), gdy chcemy pomóc człowiekowi i zorientować go na inną perspektywę czy uprzytomnić mu i wspomóc w realizacji jego potencjałów.

Fundamentem personalistycznego podejścia do zagadnień resocjalizacji jest dla wielu nauczanie Kościoła Katolickiego. Implikuje ono w sposób dobitny destygmatyzację przestępców jako integralny czynnik – a zarazem owoc – chrześcijańskiego rozumienia relacji ludzkich, zakładając perspektywę ich nadrzędnego, transcendentnego sensu (Pierzchała, 2016, s. 11).

„Kiedy osoba będzie traktowana jako twórca samej siebie, będzie chciała się zmienić, to nie kara ma wymusić zmianę, to (...) [osoba ta – przyp. KP] ma akceptować karę, w wyniku której będzie się musiała zmienić, a społeczeństwo będzie tylko kontrolowało tę zmianę” (Bałandynowicz, 2011, s. 235). Są to ważne słowa, mówiące o fundamentalnej i regulacyjnej roli, jaką mogą odgrywać w życiu człowieka uwewnętrzniony system wartości oraz rozwinięta świadomość aksjologiczna. To wszystko jest jednocześnie wyrazem dalekowzrocznej wiary w pozytywny wymiar ludzkiej wolności (Pierzchała, 2016, s. 59–60).

Wychowanie personalistyczne w procesie resocjalizacji przywraca wiarę skazanym w możliwość właściwego powrotu do społeczeństwa. Odkrywa prawdę o człowieku, który jest unikatową wartością, stąd też potrzeba szacunku dla niego jako osoby. Kierując się właściwymi wzorcami, ukazywanymi w relacjach wychowawca-skazany (mistrz-uczeń), pozbawieni wolności nabierają przekonania, że są w stanie pokonać swoje słabości

i zadośćuczynić krzywdy wyrządzone wcześniejszymi czynami. W związku z powyższym personalizacja w procesie resocjalizacji skazanych staje się historyczną koniecznością. Wszelkie formy wpływu na osoby pozbawione wolności, jak i na powracających z jednostek penitencjarnych, powinny opierać się na założeniach podmiotowości i indywidualizacji, z wykorzystaniem osobowych predyspozycji jednostki i elementów środowiskowych. Ponadto wychowawczy charakter jednostki penitencjarnej wymaga priorytetu funkcji resocjalizacyjnej. Tylko w taki sposób programy wychowawcze przyniosą skuteczność, trwałą zmianę postaw i zachowań skazanych. Podsumowując – należy wskazać na bezsporne, pozytywne determinanty resocjalizacji osób odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych (Iwański, 2017, s. 130; Pierzchała, 2013a).

Resocjalizacja w warunkach izolacji więziennej potrzebuje wielu reform, zarówno w sferze wychowania, jak i prawa. Nawet najlepsze metody postępowania wobec więźniów nie dostarczą pozytywnych rezultatów, jeżeli w ich resocjalizację nie włączy się społeczeństwo. Niezbędnym wydaje się wzmocnienie świadomości społecznej, że nie wszyscy powracający z zakładów penitencjarnych byli wcześniej przestępcami zagrażającymi życiu czy zdrowiu społeczeństwa. Większość z nich znalazła się „za kratami” na skutek przestępstw o podłożu ekonomicznym, korupcyjnym, nieumyślnych wypadków drogowych itp. Warto byłoby, aby społeczeństwo mogło zapoznać się z życiem skazanych. Takie rozwiązanie z pewnością ułatwiłoby przełamywanie niechęci do nich i uprzedzeń (stygmatyzacji). Sam pobyt w zakładzie karnym nie przywróci obustronnego zaufania społeczeństwa i skazanych (Iwański, 2017, s. 130–131; Pierzchała, 2016).

Niechaj ostatnim akapitem będzie konkluzja z publikacji Kazimierza Pierzchały, będącej studium naukowym – uwzględniającej osiągnięcia współczesnej pedagogiki, psychologii penitencjarnej i nauczania Magisterium Kościoła, pt.: *Destygmatyzacja przestępców w świetle Magisterium Kościoła oraz poglądów na resocjalizację*: „Poszukiwania pedagogiki resocjalizacyjnej wydają się nieuchronnie kierować jej refleksję w stronę fundamentalnych pytań o człowieka – jego prawdziwą naturę stanowiącą nieodzowny punkt wyjścia dla wychowywania i naprawy niedostosowanych społecznie osób. W obrazie człowieka, którego mamy resocjalizować, trzeba również dostrzegać dużo więcej, niż proponuje nam obecnie myślenie liberalne i postmodernistyczne, tak naprawdę zaprzepaszczać wagę międzyludzkich więzi i osobowej głębi człowieka oraz przyczyniając się tym samym do destrukcji ludzkich wspólnot i ich wychowawczej roli” (Pierzchała, 2016, s. 177).

Bibliografia

Literatura

Adamski, F. (red.) (1993). *Człowiek – wychowanie – kultura*. Kraków: WAM.

Bałandynowicz, A. (2011). *Probacja. Resocjalizacja z udziałem społeczeństwa*. Wyd. II. Warszawa: Lex a Wolters Kluwer Business.

Bałandynowicz, A. (2015). *Probacja sprawiedliwość karząca*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.

Bańko, M. (red.). (2014). *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, (copy-right 2003). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Biblia Tysiąclecia. (2002). *Pismo Święte Nowego i Starego Testamentu*. PISMO-SW 3.0 BETA, Gliwice: Wydawnictwo Pallottinum.

Czapów, C. (1978). *Wychowanie resocjalizujące. Elementy metodyki i diagnostyki*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Czekalski, R. (2008). *Personalistyczna pedagogika wychowawcza Jana Pawła II*. Warszawskie Studia Teologiczne, XXI, s. 183–190.

Gogacz, M. (1974). *Wokół problemu osoby*. Warszawa: Wydawnictwo Pax.

Iwański, Zb. St. (2015). *Personalizacja skazanych w procesie resocjalizacji*. Probacja, 2, s. 127–132.

Jan Paweł II. (1981). Encyklika *Laborem Exercens*. Castel Gandolfo.

Jan Paweł II. (1991). „Byłem w więzieniu, a przyszliście do mnie”. *Spotkanie z więźniami*. Płock, 7 czerwca 1991, [w:] *Ducha nie gąsście*. Jan Paweł II w Polsce. 1–9 czerwca 1991, Paryż: Éditions Dembiński.

Jan Paweł II. (2000). *Więzenie ma sens, gdy służy odnowie człowieka*, Rzym.

Jan Paweł II. (2000). *Więzenie ma sens, gdy służy odnowie człowieka*. Rzym: Więzenie „Regina Caeli”.

Jan Paweł II. (2005). *Pamięć i tożsamość*. Kraków: Wydawnictwo „Znak”.

Jaworska A. (2012). *Aksjologia resocjalizacji*, W: *Leksykon resocjalizacji*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, s. 25–29.

Katechizm Kościoła Katolickiego (2012). Wyd. II poprawione, Poznań: Pallottinum.

Kobierzycki, T. (2001). *Filozofia osobowości. Od antycznej idei duszy do współczesnej teorii osoby*. Warszawa: Eneteia Wydawnictwo Szkolenia.

Lacey, A.R. (1999). *Słownik filozoficzny*, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.

Machinek, M. (2014). *Godność osoby ludzkiej*, [w:] A. Zwoliński, J. Nagórny, K. Jeżyna, E. Sakowicz (red.). *Wielka Encyklopedia Nauczania Jana Pawła II*, Radom: POLWEN – Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.

Maj, A. (2016). *Wychowanie*, W: K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, s. 1368–1380.

Mascall, E.L. (1962). *Chrześcijańska koncepcja człowieka*. Warszawa: Wydawnictwo Pax.

Musiół, S. (2013). *Negatywne aspekty kary pozbawienia wolności*, „Probacja”, Nr 4, s. 159–169.

Miś, A. (2006). *Filozofia współczesna, główne nurty*. Warszawa: Wydawnictwo SCHOLAR.

Nowak, M. (1999). *Podstawy pedagogiki otwartej*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.

Nowak, M. (2007). *Wychowanie*, [w:] C. Rogowski (red.). *Leksykon pedagogiki religii*, Warszawa: VERBI-NUM Wydawnictwo Księży Werbistów, s. 839–849.

Paweł VI. (1968). *Wyznanie wiary Ludu Bożego*, 2.

Pierzchała, K. (2006). *Poczucie powinności i odpowiedzialności u młodzieży katolickiej*, Wyd. II, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Pierzchała, K. (2013a). *Kapelan więzienny w procesie resocjalizacji penitencjarnej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Pierzchała, K. (2013b). *Solą życia jest miłość*, Warszawa: Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”.

Pierzchała, K. (2015). *Skazani ale nie potępieni, Skazani ale nie potępieni. Poczucie powinności i odpowiedzialności. Studium psychologiczno-pedagogiczno-pastoralne*, Wyd. II rozszerzone, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Pierzchała, K. (2016). *Destygmatyzacja przestępców w świetle Magisterium Kościoła oraz poglądów na resocjalizację*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Pierzchała, K. (2017). *Wina – prawo – kara. Prawne i psychopedagogiczne aspekty resocjalizacji penitencjarnej* [Fault – law – penalty. Legal and psycho and pedagogical aspects of penitentiary rehabilitation]. *Probacja*, 2, s. 91–117.

Pierzchała, K. (2018). *Karać czy nagradzać w kontekście resocjalizacji osadzonych – w paradygmacie naukowego behawioryzmu* [Punishment or

reward in the context of rehabilitation of prisoners – in the paradigm of scientific behaviorism], [w:] A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), *Edukacja jutra. Wiedza i edukacja w egzystencji współczesnego człowieka* (s. 477–486). Sosnowiec: Oficyna Wydawnicza „Humanitas”.

Pytka, L. (2009). *Autonomia i uwikłanie transdyscyplinarne pedagogiki resocjalizacyjnej*, [w:] A. Rejzner, P. Szczepaniak (red.). *Terapia w resocjalizacji*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.

Ratzinger, J. (1993). *Zagrożenia życia ludzkiego*. „Communio” nr 3, (75).

Shaw, J., MacKenzie, D.L. (1992). *The one-year community supervision performance of drug offenders and Louisiana DOC-identified substance abusers graduating from shock incarceration*, *Journal of Criminal Justice*, 20, pp. 501–516.

Sobczak, S. (2008). *Aporie i język współczesnej resocjalizacji*, W: T. Zacharuk (red.), *Język współczesnej pedagogiki*. t. I. Siedlce: AP.

Sobczak, S. (2010). *Antropologia w resocjalizacji, wokół struktury funkcjonowania człowieka* *Pedagogium*, „Stydent Niepełnosprawny. Szkice i Rozprawy”, Nr 10(3), s. 75–84.

Sowiński, A.J. (2016). *Samowychowanie*, [w:] K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, s. 1026–1031.

Suchodolski, B. (1967). *Świat człowieka a wychowanie*. Warszawa: Wydawnictwo „Książka i Wiedza”.

Tarnowski, J. (1982). *Problem chrześcijańskiej pedagogiki egzystencjalnej*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.

Tischner, J. (1966). *Z problematyki wychowania chrześcijańskiego*. Wydawnictwo Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak” nr 11(149).

Tischner, J. (1984). *Etyka wartości i nadziei*. W: Dietrich von Hildebrand (red.). *Wobec wartości*, Poznań: W Drodze, s. 55–149.

Toroń-Fórmanek, B. (2016). *Proces resocjalizacji osób pozbawionych wolności w aspekcie nieharmonijnego rozwoju tożsamości*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” T. XXXV, z. 2, s. 87–103.

Wierzbicki, A. (2016). *Osoba*, [w:] K. Chałas, A. Maj (red.), *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, s. 694–697.

Wojtyła, K. (1982). *Miłość i odpowiedzialność*, [w:] T. Styczeń, J.W. Gałkowski, A. Rodziński, A. Szostek (red.). *Człowiek i moralność*. Wyd. 3, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, ss. 255.

Źródła internetowe

Pedagogika personalistyczna. (2018a). Encyklopedia PWN. Pobrane: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/pedagogika-personalistyczna;3955424.html>, Dnia (2018, 06, 28).

Pedagogika personalistyczna. (2018b). Pobrane: Ściąga, http://sciaga.pl/tekst/49962-50-pedagogika_personalistyczna, Dnia (2018, 06, 28).

WYMIAR OSOBOWY W RESOCJALIZACJI SKAZANYCH

Streszczenie

Personalizm, jako kierunek filozoficzny inspiruje człowieka w sposób podmiotowy, uprawomocniając jego godność i prawo samostanowienia o sobie. Generalnie personalizm sprzeciwia się instrumentalizacji jednostki, podkreślając duchowy wymiar człowieczeństwa. Podstawowym celem resocjalizacji, określanym w literaturze jako „cel minimum”, jest powstrzymanie przestępców przed popełnianiem czynów karalnych oraz eliminowanie – szkodliwych społecznie – zachowań dewiacyjnych, przez ukierunkowanie skazanych na zmianę pożądaną społecznie i wzbudzenie w nich motywacji do procesu przemiany samego siebie. Popularna współcześnie koncepcja karania zakłada resocjalizowanie sprawców przestępstw przy zastosowaniu kar wolnościowych. Pożądanym staje się, aby wobec osób, które wymagają resocjalizacji, nie stosować jedynie kar pozbawienia wolności, ponieważ paradoksalnie podstawową wartością resocjalizacji jest wolność jednostki.

Słowa kluczowe: osoba, personalizm, resocjalizacja, stygmatyzacja, wolność

PERSONAL ASPECT IN REHABILITATION OF CONVICTS PEOPLE

Abstract

Personalism, as a philosophical direction, inspires man in a subjective way, validating his dignity and right to self-determination. In general, personalism opposes instrumentalisation of the individual, emphasising the spiritual

dimension of humanity. The primary goal of resocialisation, described in literature as the “minimum goal”, is to stop criminals from committing punishable acts, and to eliminate socially harmful deviant behaviour, by directing convicts towards socially desirable change and inspiring them to change themselves. The concept of punishment popular today assumes that it is appropriate to rehabilitate offenders with the use of liberty punishments. In other words, it is desirable that those who require re-socialisation should not only be punished with imprisonment, because paradoxically it is the individual’s freedom that is the fundamental value of resocialisation.

Keywords: person, personalism, resocialization, stigmatization, freedom